

RAZLOZI ZA BAŠČANSKI I BAŠČANSKI

Stjepan Babić

Razlozi za baščanski:*

1. Stanovnici Baške i Krka govore baščanski, a načelo je da toponimi, etnici i ktetici ulaze u književni jezik u onom obliku u kojem ga upotrebljavaju sami stanovnici, jasno bez izrazitih dijalektalnih obilježja.

2. Baščanin je zakonito i u književnom jeziku, v. S. Ivšić, Poredbena slavenska gramatika, str. 144. i drugdje, a prema tome i baščanski.

Razlozi za baščanski:

1. Baščanski: Baška narušava gramatički sustav. Utuvljujemo u svijest odnos k/č, t/ć, a sada sami povećavamo broj iznimaka.

2. U književni jezik uzimamo osnovnu riječ, a ktetik i etnik izvodimo od nje, a to znači: Baška > Baščanin, baščanski. Drugo je kad osnovna riječ nije motivirana. Zato Pešč/ćenica, Medvešč/ćak, Lašč/ćina nema za književni jezik takve važnosti kao Bašč/ćanin.

3. Odluka za baščanski otvara pukotinu za poplavu drugih nesustavnih dijalektalnih oblika mogućih u književnom jeziku. Tako se npr. neki uporno bore za puljski, iako se ne bore za Pulj, nego se zadovoljavaju sa Pula. Nakon odluke za baščanski takvih lokalista javit će se veliko mnoštvo i kako da im ne damo za pravo. A što će onda biti od naše gramatike i norme?

4. Ako tako nastavimo, onda nam u književnom jeziku neće vrijediti njegova pravila, nego će intelektualac uvijek biti zavisan od izgovora babe Mare i da bi znao kako je pravilno, morat će stalno zapitkivati razne babe Mare (razlog P. Šimunovića).

5. U čakavskom često mjesto šč dolazi šć pa i oni čakavci koji razlikuju č-ć imaju npr. u glagolima koji počinju sa č- s prefiksom s- skupinu šć-, a ne šč-. Baščani se i onako moraju odricati mnogih svojih dijalektalnih osobina kad se služe književnim jezikom i za njih je promjena Baščanin u Baščanin samo jedna riječ više u promjenama šć u šč koje moraju usvojiti, a Baščanin je za književni jezik jedna iznimka više, i to za milijune ljudi i za stotine godina. Baščani i onako ne mogu u književnom jeziku upotrebljavati svoje Baščanin.

6. Tradicija i učestalost pridjeva baščanski upravo zbog Baščanske ploče govori za baščanski. Boranić od 3. izd. 1926. (možda i od 1. izd.) ima Baška, Baščanin, baščanski. Gdje su Baščani bili dosad?

* Da bismo suradnike upozorili na teškoću ovog problema, ukratko smo naveli razloge koji govore za jedan i za drugi lik.

O POTREBI DJELOMIČNOGA PRILAGODIVANJA DIJALEKATSKIH MJESNIH IMENA I PREZIMENA

Danijel Alerić

Do osmoga izdanja Boranićeva Pravopisa, tj. do godine 1941, vrijedilo je načelo da u hrvatskom književnom jeziku mjesna imena i prezimena iz ekavskih i ikavskih područja čuvaju samoglasnike *e* i *i* koji su nastali od nekadašnjega jata (*Ludbreg, Nemčić, Lički Osik, Cvitković* . . . umjesto *Ludbrijeg, Nijemčić, Lički Osijek, Cvjetković* . . .). To je načelo bilo popraćeno bilješkom da se »imena ove ruke otimaju . . . katkad i od drugih pravila« pa da zbog toga treba pisati npr. *Livno* umjesto *Hlijevno*, *Foča* umjesto *Hoča*, *Gacko* umjesto *Gatsko*, *Raić* umjesto *Rajić*, *Kadžić* (za razliku od *Kačić*).¹ U toj bilješci nije nalazilo mjesta nijedno mjesno ime ni prezime muškoga roda s kajkavskoga područja koje se u nominativu jednine izvorno izgovara s nepostojanim *e* (*Čakovec, Hagenj, Jarek, Podturen, Tuhelj* . . .; *Tkalec, Režek* . . .), a ni koje pluralno mjesno ime muškoga roda s čakavsko-štokavskoga područja koje se u nominativu množine izvorno izgovara s nastavkom *-e* umjesto s nastavkom *-i* (*Rašćane, Padene, Tugare, Mravince, Kućice* . . .), pa ni koje pluralno mjesno ime muškoga roda s kajkavsko-čakavskoga područja koje se u nominativu množine izvorno izgovara sa suglasnicima *k, g, h* ispred nastavka *-i* (*Gornjaki, Bregi, Čehi* . . .). Mjesna su imena iz prve i druge skupine u pravopisnim rječnicima ipak bilježena. U rječniku koji je dodan npr. četvrtom izdanju Boranićeva Pravopisa (izašlo 1928) od mjesnih imena iz prve skupine neka su zabilježena s nepostojanim *a* (*Čakovac, Delekovac, Sisak*), a neka s nepostojanim *e* (*Brdovec, Ivanec, Klanjec, Tuhelj*). Uz ona imena koja su zabilježena s nepostojanim *e* zabilježen je uvijek i njihov posvojni pridjev (ktetik), ali s nepostojanim *a* (*brdovački, ivanački, klanjački, tuhaljski*). U istom pravopisnom rječniku zabilježena su od mjesnih imena iz druge skupine samo dva: *Grižane* i *Jezerane*, ali prvo s oznakom »stari lik za *Grižani*«, a drugo s oznakom »stari lik za *Jezerani*«.

U osmom izdanju Boranićeva Pravopisa (1941) došlo je do značajne promjene. I dalje je zadržano načelo da »mjesna imena i prezimena iz ekavskih i ikavskih područja čuvaju *e, i*«, ali je ona bilješka zadobila karakter načela: »Vlastita se imena ove ruke i inače ne mijenjaju u književnom jeziku; piše se na pr. *Livno* mjesto *Hlijevno*, *Foča* mj. *Hoča* (od *Hotča*), *Gacko* mj. *Gatsko*, *Klajć* mj. *Kljajić* (od *kljajo* = *kljast*).« Uz to načelo pojavila su se i ova dva: »Jednako ostaju bez promjene mjesna imena i prezimena iz č a k a v-

¹ Usp. D. Boranić, *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, V. izdanje, Zagreb, 1930, str. 11. Slično u svim izdanjima toga pravopisa od I. do VII.